

სალიტერატურო და სამეცნიერო ნახატებიანი ზაფხუთი. გავოდის ჟოველ კვირა ღმს.

№ 8.

თებერვალი 13, 1894 წ.

№ 8.

შინაარსი: სამოც-და-თხუთმეტის წლის არსებობა პეტერბურგის უნივერსიტეტი. — საურა-ღღებო ცნობები. — მსჯეობის ნაგრევებზე თ. რაზიკა-შვილი. — დღიური ბ. შიკოვისა კიკელი. — პეტრის პოემიდან „მარტვი“ ვ. სი. — ტ. ბეჭდის დარკა. — მოგზაურობა შვეიცარიაში სხვაგვარ გარეუფისა. — ეთ. ილია გ. წყნეთისა. — სხვა-სხვა გ. ს. რ. ილია. (ილია), ღმ. ი. ილია. — ღმ. ი. ილია. გენცხადებანი.

სამოც-და-თხუთმეტის წლის არსებობა პეტერბურგის უნივერსიტეტი.

ასულის კვირას გადინადეს ტფილისში პეტერბურგის სამოც-და-თხუთმეტის წლის არსებობის დღესასწაული. სულ ას-ოცი კაცი შეგროვდა, რომელთაც უსწავლიათ უნივერსიტეტებში. ამით შორის სამოც-და-თხუთმეტის კაცი პეტერბურგის უნივერსიტეტში ნასწაველი იყო, დანარჩენები სხვა უნივერსიტეტებიდან. სადღესასწაულოდ მივიდნენ ისინი კი, რომელნიც სამოც-და-თხუთმეტის წლისა და მეტისანიც იყვნენ, როგორც ასეთს დღესასწაულს სწევია, სხვა-და-სხვა ქალაქებში აფრინეს დებულებები ერთმანეთის მოკითხვისა და მეგობრულად ულოცავენ ერთმანეთს ასეთს დღეს. აქ სადღესასწაულოთ დასხედნ ერთად ძმურის პურის გასატებათ უმაღლესნი სახელმწიფო მოხელენი გენერალ-ლიტენანტის ხარისხიდან მოკიდებული ჯერ კიდევ კურს-დაუსრულებელ სტუდენტამდე. სადილზე დაესწრა ბ-ნი იანოვსკი, რომლის სადღერბძელი დალიეს და სხვა-სხვა თანაგრძობა მომავალ კავკასიის უნივერსიტეტის გახსნისათვის, საღამოს ყველანი კარავთ შექვიანი-

ბულინი დაბრუნდნ შინ და ტკბილი მოგონება დროს გატარებისა რაღაც ერთგვარ ქვეყნიურ სამოთხეთ გადაქცეოდით. ყოველ იქ მოდენასწაულეს უკვე წარმოედგინა ბრწყინვალე სურათი თავის ქველ-მოქმედებისა და თავი იმ დროს მართლაც განათლებს მოიქცეოდნ ვერა. კარგია ხანდაზან ასეთი გატაცება ყოველის განათლებულის კაცისა, რომელიც გულის სიღრმეში, იქნება კიდევ გრძობს, რომ ვერ აუსრულებია ანდრეი უნივერსიტეტისა. ამ სწავლულ ქველმოცემების წყაროს, და ზნეობით იტანჯება, ეთორცა უღირსი, გზა-დაკარგული შვილი. ყოველი ამისთანა მოწვეუე უნივერსიტეტისა გულისძვრით მოეღის ასეთს დღესასწაულეს, რომ ცოტა ხნობით მიინც გაერთის კაცის გრძნობის ამამალღებულს ტკბილ სიზმრებში...

მაგრამ ქრისტეს მოიქცეულები ხომ ასე არ იქცეოდნენ, თუმცა იმათაც იცოდნენ ხოლმე პასექის დღესასწაულოდა და წელიწადში ერთხელ იმის გადასახვედლად ჩვეულებათ ჰქონდათ შეკრება იერუსალიმში სხვა-და-სხვა კუთხიდან ქვეყნისა. ისინი მხიარულად მიეგებებოდნ ერთმანეთს, გასტეხდნ ძმურად პურს და წყალ-ნარევი ზედაშით შეუდგებოდნ სე-

რობას, დასხდებოდენ მარტივის პურის საქმელად. ისინი მოდიოდენ ალტაკებაში, მაგრამ არა ტკბილი სასმელებითა, არამედ სულითა წმიდითა და იწყებდენ თავის ღვაწლის მოთხრობას. ყოველი მათგანი აქ მოუთხრობდა თავის მოძმე მოკეთულს, რამდენი წარბართი მოაქცია მან ჰეშმარიტების გზაზე, რამდენს სცხობა ნათელი ჰეშმარიტი, რამდენს გაუღვიძა გულს შიის სიყვარული, მოსაშა შუი და მტრობა სხვადა-სხვა ერთა შორის, რამდენს აუხილა თვალი და ასწავა: გიყვარდეს მოყვასი შენი, ვითარცა თავი თვისი; უკეთუ აწყენინო ძმასა შენსა რაიმე, მიდი ჩქარა და ბადიში მოხაბდე, რომ ლოცვა შენი გულწრფელი შეიქნეს წინაშე მამისა შენისა. რადესაც ყველას ამას გაათავებდენ, შემდეგ ისევ განიბნეოდენ სხვადა-სხვა ერებს შორის და მათს ენაზე უქადაგებდენ მათ ძმობას, ერთობას და სიყვარულს.

თვით პეტერბურგის უნივერსიტეტის ანდერძი, თითოეულ მის მოწაფეზე გადაცემული, ხომ ესევე არის: უცხო ერთა შორის შეტანა ძმობისა, ერთო-

ბისა და სიყვარულისა, მათი განათლება და მათი განათანადობა თაჲს თათათა.

ნეტავ თუ ვისმე მოაგონდა მოდღესასწაულებითა შორის ეს წმინდა ნაანდერძი პეტერბურგის უნივერსიტეტისა და რამდენათ აასრულეს მათ ეს სტავრებაში. უეჭველია, ამ დღესასწაულზე დაესწრენ ექვსიანი. ნეტავ რამდენათ მოუგიათ მათ გული თავის საეკელსო კაცებისა? იქ დაესწრენ მასწავლებელნი. ნეტავ რამდენათ მოუგიათ გული თავიანთ მოწაფეთა და შთაუნერგავთ მათ გულში ძმობა და სიყვარული? იქ იყვენ მოსამართლენი. ნეტავ რამდენათ მოუგიათ მათ ერის გული მიუღლომელი სამართლის წყვეტითა? მიუკილვებლად იმ დღეს არა ერთი და ორი ჩაუფიქრებოდა თავის ვაელოლ სტავრებას; მაგრამ ნეტავი იმას ვისაც კოველი ძრწოლით არ ატოკებია გული, როცა შემდეგი სიტყვები მოაგონდებოდა: „ესენდ ბრწყინედინ ნათელი თქვენი წინაშე კაცთა, რათა იბილონ საქმენი შენნი კეთილი“.

საყურადღებო ყნობა

მ წლის 28 იანვარს კავკასიის სამეთურნეო საზოგადოებაში მოხდა სასამომავნო საუბარი გენაგენჩაჲის მოყვანის შესახებ. ბ-ნ თაიროვმა გამართა ტყვილისში გენაგენჩაჲის მარცვლის ზეთის ქარხანა, საიდანაც იხდება სასაქმებელი ზეთი (Ricinus-კლещевина). რადგან ამ ზეთს კარგი ვასაველი აქვს ჩითის ფაბრიკებზე, ტყავის საკეთებელ ქარხნებში და როგორც სასაქმებელი წამალი, ამისთვის ბ-ნ თაიროვს განუზრახავს თვით გენაგენჩაჲის ზეთის ხდა და გაყიდვა. მაგრამ საქმის არის, რომ მის ქარხანას გენაგენჩაჲის მარცვლი თუ ბლომად არ ექნა, აბა, იფიქრეთ, რანაირად იმუშავენ. ამ განზრახვით მას გადაუწყვეტია თესლის ბლომად ყიდვა და თათქმის უფასოთ დარიგება იმ მეზატანეებისათვის, რომელთაც კსურთ ეს სასარგებლო ჭირნახული გა-

ავრცელონ. ბ-ნ თაიროვის გამოანგარიშებით ერთი დესეტინა აძლევეს ნაღდ მოგებას წმ მანეთს, მაშასადამე ქცევა, ხარჯს ვარდა, აძლევეს ორ თემანს. სჩანს, რომ ძალიან სასარგებლო ყოფილა მისი მოყვანა. მუშაობა მაგადენი არა უნდა რა, მხოლოდ თბილი ალაგი უნდა იყოს და ყოველთვის საკმაო სველი მიწა ჰქონდეს. თითო დლიურზე ფუთი მარცვალი სათესლედ არ მოუწდება. კარგ მიწაზე იზრდება ოთახი არშინი სიმაღლე. ხოლო სქლად ნათეს ადგილებში ორი არშინის მეტი არ იზრდება. ერთ მეზატანეს გამოუცდია, რა უნდა ღირებულოყო ერთი დლიურის მოხვნა, დათესა და დაფარსება, გამოდგა, რომ ოთახ მანეთ ზევით აღარ წავა.

ქუთაისის გუბერნიაში რომ შეიტყეს, მე ვთხოულობ გენაგენჩაჲის აუარებელ თესლსაო საფალარათო ზეთის სახდელიათ; მთხოვესო გამეგზავნა გენაგენჩაჲის თესლი

დასათესად! — ამბობს თაიროვი: ეჭვი არ არის, როცა სიმინდის მოსავალმა და ღვინისამ ასე აკლო იმერეთში, გენაგენჩაყის თესვა მალე გავრცელებდა იქ, მით უფრო რომ ბ-ნ თაიროვი კვირდება მოსავლის ყიდვას, რამდენიც უნდა მიუტანონ, და ფასსაც კარგს იძლევა. ვისაც კსურს თეს-

ლის შიგნა, თვით ბ-ნ თაიროვს უნდა მიმართოს მის ზეთის სახდელ ქარხანაში თბილისში. ფუთას ჰყიდის სამ შაურად. მასვე, შეიძლება, გამოართვან ყოველნაირი დარიგება, დაბეჭდილი რუსულად, თუ როგორ უნდა ამ გენაგენჩაყის მცენარეს დათესვა, მიყვანა და დამარცვლა ვასასყიდად.

მესეტის ნანგრევებზე

აზნა თქმული

(ქველი რვეულებიდან ამონაწერი)

მას შესტკერ, ძმაო, დარღვეულს კედლებს, რას მიგიზიდეს, უშუბერ მწუხარე!

დღი ბანია მავა ნანგრევთა მტრულად დაჰმუის ქარი მქუხარე.

დღი ბანია მამულიშვილი სასომინილი ტირილით დნება:

ყველა დაეკარგეთ, სრემლისა გარე, გულის საოხად არღარა გერჩება;

სამაგიეროდ სპარსთა სამეფო, ეთა ბალახი ყვავის, იზრდება.

ჰე, მცხეთავ, მცხეთავ! ჩემის სვედისა შენი შებედი მოწამე არი,

და შენი მოძმე საუკუნოდან დაღუბებული მწუხარე მტკვარი!

იღლევე, მტკვარო, დაუსრულებლად, ქართველთ მიწაზე ნუ მოშლი გზასა,

ჩემი არაგვიც შენს ჩუმს დუღუნსა მუდამ ქუხილით მოაწედნეს ხმასა.

თქვენ ხართ მოწამე ჩემის წარსულის და მომავალიც თქვენ თვალწინ არი;

მე გულმტკივანი უკეთესთ დროთა გელარა ენახე, მიგონეთ მკედარი.

შე მოაკედე, ოღონდ თქვენ წმინდა წყალთა აღარ შეერთოს ქართველთა სრემლი,

მაშინ მოსახებთ ჩემს ობოლ ძეალთა; აჲ განისვენეთ, გავზარდეთ მხსნელი!“

თ. რაზმაყვილი

დღიური ბიძა თომასი

IX კენჭისთვე

მენკრისთვის თბილ მზეს ხალხი გარედ გამოეწვია სასიეროდ და დასატკობლად; პატარა ბალი ერთის მაზრის ქალაქისა აესებით აესებულიყო ქალაქით; ბავშვების ხტომა-თამაშობას და ჩილიკაობას ბალის მიკრუბულს კუთვებში სახლვარი არ ჰქონდა; ახალგაზდა დამა-კავალერნი დაქრიალებდნენ თვალ-საჩინო ადგილებში; ერთი-მეორის ჯიბრზე მეტს ხმაურობდნენ, მეტს ყურადღებას იზიდავდნენ მოსეირნე ხალხისას სიცილ-კისკისით, ტანის მტრევეით. ბალის ერთს ალაგას, ჩანჩქრობის ახლო, რომლის გვერდით სკამი იყო გაკეთებული ჩამოსასხდომად, ისხდნენ ორი ქალი ერთი კავალერით. კავალერი რუსი — აფიცერი იყო, თეთრი, ბუტყუსუნა, უღეაშებ გაბზიკინებული, სერთუქში გამოკრული, როგორც ქალი კორსეტში, ერთი სიტყვით ისეთი რამ აფიცერი, რომლისათვის ჩვენი ქალბა გვიდებია. აფიცერი უფრო ოლიჩკას ევლებოდა თავს ფარავანსავეთ, რაც შეიძლება ტკბილ-ტკბილ სიტყვებს აბნედა, სხვა-და-სხვა კო პლიმენტებით ამკობდა ოლიჩკას, რომელიც გამტკრებულიყო, ოცნებას მისცემიყო და სრულად ჩაუღლელი და გართული კავალერის ბაასით, გულ-მტკრებული მისი ცქერით, თავს ამ ქვეყნად აღარ გრძობდა და, ეგონა, ედგაში განეიცვინებო. მეორე „დამა“, ვარიკა, კავალერის უყურადღებობით გულნატყვი; ზინტკით მიწას ჩიჩქნიდა, რალაც ფიგურები გამოჰყავდა; გართულმა ფიქრებში უნებლიედ კაცის თავი გამოხატა. ოცნებით გატაცებული ოლიჩკა ამ კაცის სურათმა, ვარიკასაგან მიწაზე გამოხატულმა, გამოარკეცა და ერთი გაღიზიანება, თავი გაღიზიანა თავის კავალერისაკენ და წასიურჩულა; ტუნები ისე ახლო მიიტანა კავალერის ყურთან, თითქმის ზედ წაუცაკუნა; ასე რომ ჩურჩულიც გამოვიდა და ცოტაოდნავ სურთილის

ასრულებდა; ჩურჩული ისე მაღალი მ-აუეიდა, რომ ვარიჩკამაც გაიგონა.

— მიშელ, ვარიჩკას თავისი „ვენიხის“ თავი დაუხატრა.

— ო, ვარიჩკა, მომილოცნია! ვინ არის მფლობელი, ნეტავი ერთი გამაგებინა, თქვენის შვენიერის, უმანკო და ნორჩის გულისა? მიშელი გამოეჭიმა ვარიჩკას, ფეხ-ფეხს შემოჰკრა, მიატყუა, სოლიდით ვაჩერდა ვარიჩკას წინ და თავი უკუტაო წახიბრა მისკენ, როგორც ზრდილს კავალერს შეშვენის.

— მხოლოდ თქვენ არა. მე ქართველი ვარ და ქართველი მიყვარს.

— პატრონოცა ყოფილხათ. Bravo, bravo! *მისთვის* *ესი* *правится*, სიტყვა მიშელმა; ძალიან კარგა ბრძანებთ, მაგრამ მარცხი ვინ არის დამპყრობელი თქვენის გულისა?

— ხა, ხა, ხა!! ქალო, რა თავს იღებ, სიტყვი შენი ჯენისის სახელი, უთხრა აკლებთ ოლიჩკამ, რომელმაც გულზე ღიდი ვარდი გაისწორა, უკუბრუნდა გვალვით თვალი თავის სამკაულებს, თავიდან ფეხებმადის შეათვალღიერა მიშელი და ისეთი თვალთშეხვდა, თითქმის უნდა შეეჭამოს, დაეკლავოს.

— ბარემ თვალი უღებდა ჩემს „ვენიხზედ“ ოლიჩკას, მაგრამ ვერ მიართვის, სიტყვა შხამიანად ვარიჩკამ და მწარედ ჩაიღიმა.

— თუ. ქა! შენთვის დამოთხა, გენაცვა, შენთვის! მოგიყვდეს შემკილებელი; იმისთანა ჯენიხები ათასობით არის ქვეყანაზე თუ კი მიწოდდეს შერთვა; არიფანის ტაქურასა ჰკავს, კაცო მარცხ იყოს.

— საწყალო! ცხვირზევით აიცილებ, აი, ესტეტსა! იმას შენისთანა პარაქები არ მსაწონს.

— შენისთანა დაჯდები ხომ მსაწონს, რომ აღვმოვილა დაჯდომილასა გეცხარ; ქოთანმა იგორა და სარკველი იპოვნა; კარგად მოხვალთ, თავზე ჩალა გადაგველმებთ, მაგრამ ესტატე კი უფრო დაბალია შენზე.

— თქვენ ხუმრობთ და ესტატე კარგა ბიჭა, მე და ჩემმა დემეტრამ, ჩაერთა მიშელი ლაპარაკში; არც ისე დაბალია, როგორც შენ წარმოვიდგენა; *напротив. Оля, отъ выгодинъ женихъ.*

— რაც უნდა იყოს, ლაქია—კაცს არ გავუყვები და რა ექნა, ვინდ მომკალით ამ თქმისათვის.

— სხვა ვინ მიღდეს ვერა? მე რომ დავუქვამა გე, მისთვის რად უნდა იფიქრო, რომ იმას მივსდევ... ვითომ რაა? თუ ნაილაჯობით გამოზდილია, სიღარიბისაგან ყმარელობაში ბევრა ვი უნახეს, მარცხ შერჩენია იმოდენა მხნეობა, იმოდენა უნარი, რომ სასწავლებლის გზა მიუყენია, უმოსამსა-

ხურნა და ამ გვარად ნაშოვნის ფულით თავი ურჩენია, ბოლოს კაცად გამხდარა და შენ სასაცილოდ იგდებ... ამისთანა კაცები არიან ჩვენში დასაფხვანგებელი, თორემ მამის ფულით რომ იკოქავოს კაცია და მერე ძალად არავინ ჩაავდოს—ეს ვერაფერი გახლავთ. შენი ძმა ვასო თუ ლაქიათ არ ყოფილა და მამის ფულიებით უსწავლა, წინ არ წაუდგეს ესტატეს; ესტატე დღეს კაცა, მას კაცს ემახინა; ვაბერძინოს მამა შენს ზედს არ შეხედდეს ხოლმე, თუმცა მდიდარიც არის, ლამაზი ქალიცა ჰყვებარ; ჩემს ძმასთან კი მეუდამ ღამე კლუმში ბილიარდს თამაშობს ხოლმე,—სიტყვა ვარიჩკამ შხამიანად, ისეთი კილოთი, რომ, ეტყობოდა, ოლიჩკას მოშხამულ ისარივით ხედებოდა გულში; იგი თავის ქერქში აღარ იყო; კავალერის ამღერეული თვლებით უცინოდა და ამით სურდა ეგრძობინებინა, რომ ვარიჩკას ლაპარაკი სულ ხუმრობაა და ის ნუ დაიმჩრევს. მიშელს კი ორნი—ოლიჩკა და გამწარებული ვარიჩკა—უკაცრავლი პასუხია, ფეხებზე ეკიდა, მხოლოდ იმას დროებით გული ეფერებოდა, თავისი ყინი მოეკლა ამისთანა ტუტუტ ქალებთან არმოყოფით და სხვას არას დაგდევდათ.

რამდენიც დაუქვრდა ვარიჩკას სიტყვებზე, იმდენი გული დაეწვა ოლიჩკას, გულში ღრღინა უწყყო, ლოყვებზე სიბრახის ეკალი აჩნდა, მაგრამ ეს ბრახი უსიტყვად გულში ჩაეკლა, უტყებ წამოდგა სკამიდან, საჩქაროდ ხელი გაუყარა კავალერს და ბუტბუტით წაიდა; ვარიჩკამ ქოქოლა მიაცარა და თან კურთხევა გააყოლა. ოლიჩკა შემობრუნდა; საქმე ექნამდის მივიდა, რომ კინაღამ ერთმანეთს კოკინებში წასწდენ, მაგრამ, მით ბედზე, ამ დროს ამათ დაუპირდაპირდენ სხვა მსესირიწენი, რომელთაც ისინი მოერიდენ.

გასათხივარი ქალები რა ვაგამტყუნოთ; ამთ კიდევ მიეტყვება; ქმრიანი ქალები უფრო გიჟდებოდენ ესტატესათვის; რადენი ცოლი გაიბეგვა ქმრისაგან ესტატეს გამო, ვინ მოსთეოს. ვინ იყო და რა იყო ასეთი ეს ბატონი ესტატე, რომ ასე ხელდებოდენ მისთვის? ბევრი არაფერი, მაგრამ დრო გახლავთ ისეთი: ყველაფრის გემოვნება ისე შეგვეცუდა ახლა, რომ მოგვეწონს ის, რაც სრულიად არ არის მოსაწონი; ვიწუნებთ იმას, რაც სათაყვანებელია და ყველასაგან ხელისხელ საგანგმანებელი, ვით ობოლი მარგალიტი. მაინც რა იყო ესტატე? იკითხავს მკითხველი.

ესტატე პაჭუას ძე დამურაქე მაღალი ტანის ახალგაზდა არ არის, მაგრამ ძალიან ჩანსმულია და ჩაუტარებულა. თავს სეუთად იჩინავს; დღეში სა

ნარი ნელსაცხებელს ხმარობს წვერ-ულვაშის კეთილსუნელოვანობისათვის; ის რომ ცხვირისახოს ამპარაოწილებს სერთუკის უკანა ჯიბიდან, ჰაერში ისეთი საუცხოვეო სუნნი დატრიალდება, რომ ადამიანი სიამოვნებით და ყნოსვის დატკობით შეიბინდება; საზაგალოტში მალა უჭირავს თავი და მამალს ბუხს თავზედ არ ისევამს. ან რად უნდა მისესას კაცი სიბნელოიდან გამოვიდა, ვაიარა სიღარიბე, ხანა ლაქიაობისა, სასწაულებელი ვი-ვაგლახით გაათაე, დღეს შემოსაულოიანი ადგილი უჭირავს, ადგილი, რომელმაც დაეიწეა ადრინდელი ცხოვრება, დაეიწეა თვისი და ტრამი, და მაშ ცხვირის მალა არ აიხსოვებს?! დღეს ესტატე პაქუს ძე პირველი „ვერინია“; ბევრს უჭირავს მანე თვალი: ზოგს მოსწონს მისი გაზოკინებული ულვაშებ, რომელსაც ჩვენი ქალები „უსიკვებს“ უწოდებენ უფრო მეტის ქებასა, პატეისა და სიყვარულის გამოსატქმელად; ზოგს მოსწონს სერთუკის ჯიბიდან უსწაურად ამპარაოწილება ნელსაცხებელში გაყვნიოლის „პლატოკისა“.

დალ, ესტატე უბრალო კაცი ნუ გვინათ, მამა ესტატეის მძიებელი აზნაური იყო; ხარჯი არ იცოდა და ბორჯი; ყველაფრისაგან თავისუფალი იყო. ჩვენს ესტატეს დედ-მამა ადრე დაეხოცა; პატარა ობოლი ტატო თავის ნათლიამ ქალაქში წამოიყვანა და ერთს მდიდარს სომეხს დაუყვანა ხელზე მოსამსახურედ იმ პირობით, რომ წიგნი ესწავლებინა. ესტატემ დიდი ხალისი გამოიჩინა სწავლისა; მაგრამ ნახევარზე მთერ მუცლით დაღწაწაწებდა, ხან ალა არ ასვენებდა მუშაობით და აქეთ-იქით ვაგზან-ვაგზანად და ამიტომ სწავლას თავი ვერ დაუღა; შიმშილი ქურდობა დააწყებინა და სადაც რას მოასწრობდა, ჯიბასკენ გაქაუნებდა; ანგარიშისა აღას, აბა, რას მოეწონებოდა კილოზნიდან პურის პარეა, როდესაც თვით ლუქმას თვლითა სკამდა, მეტა არ მომივიდეს და ხეალ ან საყიდელი, ან გამოსაცხაბი არ გამოხდესო, — აი-ილო და დაითხოვა სახლიდან. მაგრამ პატარა ტატოს ბედმა არც აქ უღალატა; ამისი ნათლია სოფლიდან ქალაქად ჩამოსახლდა და სამიკიტრო გამართა; ტატო კარს მიადგა ნათლიას; ამასკა გული დაეწეა და სკოლაში მისცა; მაგრამ მისი ჯალაბი კი ცეცხლ-ნაფთში ატარებდა ობოლს ტრასა: წყლის მზადე ესტატე იყო, ფურნეში ცომის წამლები გამოსცხაობდა, ეწონს დამგველი, ძროხების მომეღელი, ბავშვის აყენის დამარწევი, მაგრამ არც სწავლას აკლდებოდა. ერთხელ ნათლიის ცოლმა ძალიან გაამთრახა, ასე რომ ძანალამ სიკვდილზე მიდგა: ცოვი და სუსხიანი ზამ-

თარი იყო; ერთ დამეს ძლიერ დიდი თოვლი ჩამოჰკარა; ფიქს თოვლს ქარი მოჰყვა, აქჰონდა მალა, ათამაშებდა, აზარიალებდა და თვალწინ ალარა ჩნდა რა. სწორედ ამ საშინელს დამეს შეამზადა ნათლიის ცოლმა ცომი დილით ადრე ფურნეში წასალებად; მეტი რა ღრე ჰქონდა ესტატესა, უნდა წავლა, თორემ კასრში ბევრი მოხუჯუბა და ძალით წაალებინებდენ. ესტატემ დილით ადრე მოილო მხარზე დიდი ხონჩა და გასწია ფურნასკენ. იგი იმ ქმად იყო ფეხ-შიშველი და კანკებშემოკლეული და აშის გამო სკოლაშიაც ალარ უშვებდენ. წავიდა ჩვენი ესტატე ფურნასკენ, მაგრამ, ვაი, ამისთანა წახელასა: დაუბერა ქარმა, ჩააგლო დღეს ნამქერში და ხანჩიანად მიახვია; თვითონ როგორც იყო ამობობდა, რაც ძალი და ღრე ჰქონდა მოჰკურცხლა სკოლისკენ და უფროსის სამხარეულოში შეაფარა თავი. ხონჩა კი ცომით ჩარჩა თოვლში. შავი დღე დაუღამდა ესტატეს: ჯერ ყურები მოუსრისა ნათლიის ჯალაბმა, და მერე მთრახით სულ გვერდები აუჭრელა და დაუღება. ცემამ, ტყვარასიციეში ტრეტელ-შიშველად საარულმა მოჰკვეცა ბავშვის ღრე, მუხლები დაუსიდა და ლოგინად ჩაქონდა. აქაც ბედს ვაჩვენებთ გაულმას: ერთმა უშვილო ექიმმა სააჯამეულოში ვაღყვანა, მოარჩინა, ბოლოს ისე მოეწონა პატარა ესტატე თავისი ნიქითა და მხეუბით, რომ სწავლა დაამთავრებინა თავის ხარჯითა.

გაჭირებდა ორ ნაირად მოქმედობს ადამიანზე: ზოგს გამოაზრდებებს, გაკეთებს, გააფლადებს; ცხოვრებაში ამ გვარი კაცი მძღავრია, არავისი არ ეშინია; ბოროტს პირში უღვია და მუდამ ჩაგრულს აძლევს ძმურად ხელს; მოალატე თვისის ტომისა და ერისა მეტს-შეტად სძულს და ეშინდება და ქალაქურად მიჩინა ყველა ის, ვინც გარემოებთა გამო ფეხსა ცელილობს: — იგივე გაჭირებდა ზოგს სულით ამახრავებს, გულით რყენის, ცხოვრებაში საზოგადოება და თვის ცხვირს იგივე ევლარას ჰხედებს. ჩვენი ამისი გმირიც, პატარა ესტატე პაქუს ძე, გაჭირებამ გასალახანავა, ცხოვრებაში გამოსელის დროს მას დაეიწეა, ვინ არას და რა არის, დაუწეო დეენა თვისას, რომ მითა მალა თაროს აკოცებულყო. განძრახვა შეუსრულდა: დღეს მას აბარია სვე-მეღე ყრმათა.

— ახლა რაღა მაკლია მე? ეკითხებოდა თვის თავს ერის დილას იმ დროს, რადესაც თავს ილა-მაშებდა სარკის წინ; ეს ოხერი ადგამილი მიწე ისეთადე ლამაზა ეიყო, როგორც ადგამილი ვარ; რა კარგია, ამ სახეზე ტან ც შესაფერი მქონდეს?! ჰო, რა მაკლია ახლა მე? მაკლია კარგი მშითიანი

საკოლეს შოენა. ლეთის მადლით მთავრობის ყურადღება დაეინსახურე, ახლა გინდა ჩემი გარიცხვა და დათარგმნო და მიშკინი დაიბრუნე, მაშინ სულ გაიჩაღებ ჩემი საქმე. რა სისულელე მომძლიდა, რომ პატარა ხანს ავეყვი ვიღაც ვილაკებსა და მანტრიოტებდნენ; ლექსების წერაც დაიწყე და კიდევ რაღაც-რაღაცები. რაზე დავიღუბებოდი. ახლა მე კაცი ვარ; კარგი ჯამაგირი, კარგი ადგილი, კარგს საკოლესაც ჩაევიღებ ხელში და ჩემს ბედს რაღაც ვეზობინებ! ასე ფიქრობდა სარკის წინ ჩვენი ესტატე და რაც შეეძლო, უღვაწს იწმარნიდა, თითქოს სურს შიგ ჩაგრიხოს თვისი სანატრელი აზრებით. არა, მე უნდა ვანებო თავი ყველაფერს და შეუდგე საკუთრივ ჩემს საქმესა. აი, ეკლატემ რა საქმე ჰქნა? გადაიკეთა გეგმა; ეკლატემ მაგიერად დღეს იგი ტერნოვსკით ისახელემა; „სბორნიკში“ წერილებს სულ ამ სახელით სწერს, უჰ, გეყურებინათ, რა ნაირად იამა ჩვენს უფროსს: „*Вотъ понимаю! Вотъ главный человекъ!*“, სულ ამას გაიძახოდა ეკლატემ შესახებ. მერვე მერვე — მოუვიდა სტანისლაის ჯგირი, ზედ მიყოლეს ანა, ინსპექტორი; მერვე შეიროთა რუსის ქალი, რომ შეიღებმა პირდაპირ რუსულად დაიწყო ლაპარაკი: ამ ამბავს ზედ მოჰყვა კიდევ სხვა წყალობა, ახლა ერბოს გულში ზის შენი ეკლატე და აინურშიაც აღარაინ მოსდის. ცხოვრებაც ამაჰ ჰქვიან, თორემ მიჰყვე, მიჰყვე სიმართლეს, გამოგიღვეს სინათლესა და დამწები ცარიელზე... მწ! მწ! ჩემი საქმე არ არის! ჩემი კიდელი ბ. ტერნოვსკია, ტერნოვსკი!.. ეს უკანა იველი წინადადება ისეთი მნიშვნელობაიანი კილათი, ლოლიკურის ხმის დაკერით და თითის ქნევით წარმოსთქვა, რომ კაცს ეგონებოდა დიდი რამ აღმოუჩენიაო. ადგა და უღვაწის წმარნით ოთახში ბოლთა ჰქრა; სრულად მიეცა თვისი იველს, ოცნებაჲ გიოტეცა; იველმა იგი ერთბაშად მოაჯადოა; აღარაფერი აღარ ემსოდა. ამირობდა გასაკვირველი არ არის, ის რომ ლუარსაბს, მის ამხანაგს, რომელიც ამ დროს შემოვიდა მასთან, ესტატე გიყად იქნენა. შემოსვლისას ერთ წამს შესდგა კარებთან, შეათვარიელა ესტატე, რომელმაც ვერც კი შენიშნა ლუარსაბის შემოსვლა. როდესაც ლუარსაბი გამოეკლაპარაკა, მხოლოდ მაშინ მოცნობილდა და ერთბაშად უგულოდ მიესალმა ამხანაგსა.

— ძალიან ფიქრებში იყავ ჩაყურებულაღებულნი, აი! რომ არ შემოგესულიყავ, ვინ იცის, რამდენს ხანს იქნებოდი გარინდებული... მე კი ეცი შენი ფიქრების საგანი; ვერ გადაგიწყვეტია, ვერ გაგებდნია სიტყვა დახარჯო შენს უფროსთან, რომ ის მეტად საჭირო საგანი ჩვენთა ყრმათა სასარგ-

ბლოდ გადასწყედეს. შენ შეგიძლია ესა, შენ! მაგრამ გეშინია, ვერ ბედავ. აი, შენს კაცობას კი რა ვუთხრა!

— რას ჩმახავ, რასა? ვაოცებით ჰქითხა ესტატემ ლუარსაბს. რა მეტად საჭირო საგანი, რა ფლავი, რა ბოზხაშა?

— აღარ გახსოვს, იმ დღეს რომ ვილაპარაკეთ შესახებ ქართულის ენის გაუმჯობესობისა ჩვენს სასწავლებელში, რომ ..

— მგონი, შენ საქმე გამოგწყვეტია! მე რომ დღეს მაგ საქმეებს მივყო ხელი, თელში სინათლეს გამომიღებენ... მე სწორედ ამ წუთში იმ აზრით ვიყავ გამსჭვალული, რომ ჩამოეცხნა მაგისტანა ფათარაკო საქმესა და საკუთრივ ჩემს კეთილ-დღეობას შევიღვე. დღეს ჩემი იველი ეს არის.

— შენს კეთილ-დღეობას რას დაუშლის ის გარემოება, რომ საზოგადო საქმესაც ხელი წაატანო, დახმარება მისცე; როდესაც ყველანი ხელი-ხელ ჩაიდებულნი ერთობით და ძმურად შევიღვეებით მამულის წარმატების გზას, მაშინ და მხოლოდ მაშინ წაიწვეს ჩვენი ტურთა ქვეყანა.

— არა, ჩემო ლუარსაბ! თავს არ მოვა; მე მაშინ მზანდურებდნ და ამ კარგს ადვილს დავეკარგავ; ჩვენს ხალხს, ბამბა გამოიძირე ყურიდან, იმიტომ აძლევენ აქ, ჩვენში, ამისთანა ადვილებსა, რომ ყურმოკრილი ჯმანი გახდეთ.

— შენს ჭკუაში რომელი სახელი სჯობია, რომელი ძველი გირჩენია: საშვილიშვილო, თუ წუთიერი? ჰქითხა ლუარსაბმა.

— მიჩხვი, სადც გადმიკარ სიტყვა. მე მიჩხვი წუთიერი და ტკბილი ცხოვრება საშვილიშვილო ძველსა და შარავანდელი მორთულს სახელსა

— დიდი ხანია, რაც ჭკუაზე შეიშალე? ჩაეიოთხა ლუარსაბი. ვერც როგორ გავიტეცა შენმა ადვილმა, შენმა მდგომარეობამ, რომ ზურგი შეაქციე შენს ხალხს, შენს წყალობას და უცულობათობას მისცემიხარ... იმაზე ტკბილი ამ ჯამად, ამ ჩვენს გაჭირებულს ყოფაში, რა იქნება, თუ ძმა ხარ, რომ დაეინსახუროთ სახელი მამულის სიყვარულით, მისის შეწვევით, მისის მკდრებით აღდგენიო.

— მე იმისთანა ცხოვრებას დევძებ, რომელიც დღესე შემომოს მე სხიეთაც და დიდებოთაც. მე ბერეს-ლა გავიგე, თუ ოდესმე ჩემი შთამომავლობა ჩემზე ქება-დიდება მოჰყვება, სხივით შემოს ჩემს სახელსა და ძვირფას ძველს დაადამს ჩემს ფერფლს მაშინ, როდესაც ცხოვრებამ ქვეყნის კეთილ-დღეობის ძებნაში სამსალა და ძიწარე შემაქცა...

— სწორედ გაგიგებულხარ, ჩემო ძმაო, სწო-

რედ! წარმოსთქვა ლუარსაბმა გულის ტყენით და მწარედ. ამას კი გეტყვი, რომ შენ მკედარი ხარ. ამას შემდეგ შენის ქვეყნისთვის, რომ შორს ვერ წახვალ მაგ მიმართულებითა, რომ პოეტისა არ იყოს,
 ,,გადაგვარების მოსურნე ბუნებისაგან კრულია;
 მისი პირადი ღირსება ყოველგან დაჩაგრულია.
 ძველ ტომში გამოსხლეტილსა არ მოუშლიან სტენასა და ახალ ტომშიც ვაკიცხვენ და დაუწყებენ ღრნასა“.

მაგრამ ლუარსაბის ქადაგება ესტატეს ვაციე-ბულის გულის არ ეკარებოდა და იგი კვალად მიეცა

თვის აღრჩეულს იდეალზე ოცნებასა. გაშორდა გულ-ჩათუთებული ლუარსაბი ესტატეს, გამოვიდა გარედ და რამდენჯერმე მწარედ ჩაილაპარაკა:
 — „ნუ თუ ასეთი მიმართულება ზოგიერთი ჩვენის ინტელიგენტებისა ფეხს მოაკიდებს? ნუ თუ ასე წაუხდით და დაუწერილმანდით ჩვენგან დამოუკიდებელ გარემოებათა გამო?.. არა, არა! ცხოვრებაში მახინჯები არ გამოიღვიან; ესტატეც მახინჯია ჩვენის აწინდელის ცხოვრებისა, მაშასადამე გულის გატება რა საკადრისია, ინუგეშა ამით თავი ლუარსაბმა, ნაბიჯს მოუმატა, მამაცად აიმართა წყლში და გაბრწყინებულ სახით გასწია სახლში, როგორც ნუგეშცემული.

გიოა.

ბუშქინის ბოემიდან „მაშუბა“

(საწყევლი)

ყუღრო ღამეა უკრაინისა, ცაზე ვარსკვლავთა გუნდი ბრჭყევილებს, ჰაერს აღარ მსურს განიფრთხოს რული, ბოკეთა ფოთლები ოდნავ შრიალებს. ბადრი მთოვარე ცის ზესქელიდან ტურფად დანათის თეთრს ეკლესიას, და გეტმანისა მდიდრულსა ბაღებს და ძველ ციხე-კოშკს უხედა ჰუნეს ნიავს. მირინდებულა მთლად არე-მარე, მხოლოდ კოშკშია რაღაც ფაქური. ერთ-ერთს დილეგში თავის აპარე კოჩუბეი ზის, ღრმა ფიქრს გართული; ხუნდებ-გაყრილი იგი პირქუშად ზეცას შეჰყურებს წარბებ-შეკრული.

ხეალ აწამებენ; მაგრამ უშიზრად დაუხედება ის ტანჯვას ხელინდელს: არ ენანება სიკოცხლე. სიკვდილს იგი მოელის, ვით ძილს სანატრელს... თელემა ერეცა, მხოლოდ ერთი რამ გულსა უღადრავს, ტანჯვას, აწვალებს: „მოკვდე და ვისგან? მაზებასაგან, ,,და ისიც პასუხ-გაუტყვემლად? რა ეუთხრა ჩემს ბედს? თვით მეფემ მიმცა ,,თავისეე მტერსა საწამებულად!... ,,სიკოცხლეს ეკარავე, ამას არ გტირი ,,მეკარგვის მასთან თვით სახელიცა; ,,ჩემგამო ჩემთან უნდა აწამონ ,,აგრეთვე ჩემი მეგობრებიცა...

„საფლავში მათი წყევა ჩამყვება, ,,უბრალოს უნდა წამქრან კისერი, ,,მტერი ღიმილით თავს დამადგება, ,,როს ხელს გადახვევს სიკვდილი მტერი, ,,ასე ვითადები, ეგრეც ვანდერძობ, ,,რომ მტერს მიაგოს ჩემ მაგიერი“.

და მოაგონდა თავის პალტავა, მეგობრების წრე, ოჯახის კერა, სიმდიდრე განელილით დღეთ და სახელი, თავის ასულის ტუბილი სიმღერა, სასახლე ძველი, სად დაიბადა, სადაც გაეცნო ლეაწოს, მოსვენებას; კვლავ გაახსენდა—რაღ სიკოცხლემ ჰგერიდა ტუბილ წამებს, სიამოვნებას...

ჰ.

მობეჭვის დარევიში

არსულის წლის აკვლის“ № 35-ში იყო აწერილი დარევიშების ცხოვრება საპრესთოში, შინაური მათი ამბავი და მათი მოქმედება მაჰმადიანთა შორის. ახლა აწერით საზოგადო წეს-წყობილებას და მათს სხვა-და-სხვა რჯულს. დარევიში არის მაჰმადიანთა ბერ-მონაზონი, თუმცა ბუდდის სარწმუნოებასაც თავისი დარევიში—ბერ-მონაზონი—სწევია. როგორც საშუალო საუკუნეში ბერ-მონაზონები შეადგენდნ სხვა-და-სხვა წეს-წყობილების ორდენებს, მაგალითად კაპუცინები, ფან-ბაბთისტები, იე-ზუიტები სან-ბერნარდის მონასტრის ბერები, აგრეთვე დარევიშებიც სამოც-და-ათის სხვა-და-სხვა სჯულისანი არიან. ამ რიცხვის ნახევარი სულ ოსმალე-

თის საპრძანებლოში არიან, დანარჩენნი განთესილნი ჩრდილოეთის აფრიკაში, ოსმალეთში ყველაზე უფრო
 არიან სპარსეთში, არაბისტანში, შუაგულ აზიაში და პატუვისცემაში არიან მეფეების ორდენის დარეზებში.

ტიბეტის დარეზი.

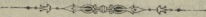
იმათ ღიბი გავლენა აქვთ ოსმალეთის პოლიტიკურ კრიტიკებში მეფეებს დაადგამდენ ხოლომე თავზე გვირ-
 ცხოვრებაზე. იმათი უფროსი შუგაბ-ედლინი ყოველს გეინს კათოლიკოსები. შუგაბ-ედლინმაუნდა შემოარტყას
 ახალს სულთანს ოსმალეთისას აკურთხებს, როგორც ტანტზე ასულს სულთანს ოსმანის ხმალი.

ყველაზე შესანიშნავია ერთი დარეიშების სჯულ-
ლი სახელად რუფაი, ანუ მემომარი დარეიშები. ისი-
ნი ხშირად იჩენენ ერის წინაშე სხვა-და-სხვა სასწაუ-
ლებრივ მოქმედებას, ყლავენ ხლებს, ცეცხლს და
სხვ., ან და ლოცვის დროს ხტიან და ტრიალებენ
მრავალნაირად.

„უნდა ნახო და გაიცნო დარეიშო—ამბობს სა-
ხელოვანი მოგზაური ეამბერი, რომ დარწმუნდე, ასე-
თი კაცო სრულიად შეეფერება აღმოსავლეთის კა-
ცის აღტაცებულ გამოჩატულებს. უნდა ნახო ეს
დარეიშო მის ახირებულ ტანისამოსში, როცა მას
ჩამოკიდებული აქვს შრავლეკარი ღიწქოლები და
თითოეული ღიწქოლა რაიმე საიდუმლო აზრის მო-
მასწავებელია; როცა იგი ლოცულობს, ხტის, აქე-
ნებს ცხენს, ან აქლემს, ცეცხლს და კოტრიალებს
მიწაზე იმ განზრახვით, რომ ამავეით გამოხატოს
უმაღლესი სიყვარული და ერთგულება ღეთისადმი“.

აფრიკელ დარეიშებს შორის ყველაზე შესანი-

შნავია ცენუსისი ორდენი, რომლის განზრახვა
არის ევროპის გავლენის წინააღმდეგ ბრძოლა. ეის
არ ახსოვს დარეიშების სასტიკი ბრძოლა ევგებტე-
ლების წინააღმდეგ, როცა მათ შორის გამოჩნდა და-
რეიშების მავალი (მბრანენგელი), რომელმაც დაამა-
რცხა ევგებტელები, მოჰკლა ღერეალი გოკორანი
და ემინ-ფაშა. ბევრს მათგანს მონასტრები აქვს, ცხო-
ვრობენ იქ ლოცვით და მარხვით. ახალ მოწაფეებს
ისე წერთიან, როგორც ჩვენს მონასტრებში მოჩი-
ლებს, რომელთაც ჰსურთ ბერად შედგომა. სამ წე-
ლოწადე აღრე დარეიშთი იგი განდბა მოწაფე და
ამ დროს განმავლობაში იგი უნდა იყოს მონა და
მოსამსახურე დარეიშისა; შეისწავლოს ყოველგვარი
დარეიშების ლოცვა და საიდუმლოებანი. ცეცხა და
სხვა სადღესასწაულო მოქმედებანი, მაჰმადიანებს გარ-
და ბუდდის სარწმუნოების აღმსარებელთაც ჰყავთ
თავისი დარეიშები. ერთი ამ დარეიშთაგანი დაზაუ-
ლია აქ აქლემზე მჯდომარე.

სხვა და სხვა ამბები

1

მგლის* მქოსიუ მ-ში დაბეჭდილია ჩემი სტა-
ტა, რომელშიც განსილულია ბ-ნ თოფ. ხუს-
კავაძის თსხულებანი კრებული. ჩემი და სამწუხ-
საროდ, რედაქციას იმდენად შეუშოკვების სხვაგვარი
სტატია და გადაუგუქდმართობია მისი აზრი, რომ
იხულებული ვარ ეს გარემოება მეთისველ საზო-
გადოებასაც გავაგებინო. მე მწამს, რომ რედაქციას შე-
უძლია წერილის შემოკლება, შეკლება, გაშლამინება და
სხვა, მაგრამ აქ გვინებ, ავტორის ნებათავედ საჭირო
უნდა იყოს. თუ ავტორს ჰსურს ხელუხლებლად დაიბეჭ-
დოს მისი სტატია, მაგრამ სხვა-და-სხვა მიზეზების გა-
შო რედაქციას ამახ კერ შევება; მაშინ, რსაუკრრველია,
წერილი დაუბეჭდავი უნდა დაწესე და ავტორსაც სასა-
მელორო არა ექნებათ. რედაქციას-გი თავის თავად,
გუთქრობ, უფლებს არ უნდა ჰქონდეს, წერილი იმკვარად
გადაკეთოს, გადასსვადუროს ანუ, ზირდაზირ რომ ესთქვათ
და ამახ ახიკროს, რომ საწურბი საჭებრად გამოდიო-
და და საჭებრი საწურბად. სწორედ ასე მოქმედებს
„გგლის“ რედაქცია ზემოთხსენებულ ჩემი სტატიათა შე-
სახება; თავი მოუჭრბა, ბოლო თავის გუოკანებაზედ გა-
დაუჭეოება, შიგა და შიგ ბეგბი რბი გამოუტოვება,
იბრბიული კილო სურბიოზულად გარდაქმბნია და სხვა.
თუ რედაქციას თავის აზრის გამოთქმა ჰსურდა სუსკე-
ბის წიგნის შესახებ,—განა ეს ისე არ შეეძლო, რომ

მე არ ამომბარებოდა, თავის საკუთარი შესჯელობას ჩე-
მივის არ მოეხება თავზე? თუ ჩემი წერილის აზრს
არ იზიარებდა რედაქცია—სრული უფლება ჰქონდა არ
დაბეჭდდა, და, თუ დაბეჭდა, აზრის გადაუგუქ-
მართება რდა იყო! ჩემი წერილიდან მეთისველი თუნ-
და გაიგებს, რომ მე ბ-ნ ხუსკავაძის ნაწერებს მდღა
არ ვუყურებ, მაგრამ აქ ამახც შეამჩნევს, რომ თითქმის
წუნის დადავებ მინდა, მაგრამ ვერ ვასრებ, რადრ
სელს მიშლის, სათბი ზირს მიგობს (?). ეს არა სასუ-
რველი დიდება, უნდა გამოეტყუდოთ, „გგლის“ რედაქ-
ციამ დაწათდა ჩემს წერილს. გარვია თავზიანობა მხო-
ლოდ მაშინ, როცა იგი ფარისკველური არ არას
არა ბოვანა, რომ ამ შემთხვევაში რედაქციას სხვა გავ-
ლა სარწხული არ ექმნებოდა. დად, საწრელი. . . სამწუ-
ხაროა, რომ „გგლის“ რედაქციას არ უწუ უგდას აქოთ
საწრულის ხმარება. დაჯარეუხებუთ მას (რედაქციას!) რომ
ასეთი მიმართულება თვით მისთვის მანებელია თუ ეს
სათოოდ ექნება რედაქციას, წრფელის გუდით გურგვე
მას გარვად ჩუთქვარქდეს და დაუკვირდეს თავის აწინ-
დელს მდგომარობას, თავის გამოცემის ელფერს, საზო-
გადოების მსჯავრს...

უგლად გადურეულებულ ქართულს აუტოკებს სოფ-
მე გულს ჩვენი ლიტერატურის სიყვითე და აუგაგბა;
მაგრამ რწანარად დაწაღვლიანებს მას იმის სიასუსტე
და დაბნეულობა!.. უგანსხველ შემთხვ ვაში მხიდე-
ბა შურად არ უნდა ჩათვალოს, რადგან ანდაზც მოწ-
ბობს, რომ „მოკვარეს ზირში უძრბე, მტერს ზირს
უგანო“

ბატონ „ზღვისპირელს“ აქ თავისწერილიზი არა-
 ვითარი ცული განზრახულება და ცილისწამება
 არ დაუშურობია ჩვენთვის; ყველა ამ მოპოვრე-
 ბულს მიზნებს თავს ახვევს „კეპლის“ რედაქციას
 მისი სტატიის შესახებ, მაგალითად ვითომც „კეპლის“
 რედაქციას მისი სტატიის აზრი გადაუგუგუდმაროპინოს,
 დაქმსინჯებინოს, სხვა სასწრაფო მიეცეს, ფარისევლებს
 მოქცეულიყო, სისუსტე და დასწრელობა გამოჩინოს;
 მაგრამ ერთი ნამდვილი და თავი მიზნები კი დავი-
 წყვბია:—ეს ბ-ნ ზღვისპირელის კრიტიკული სტა-
 ტის უფარვისობა და „კეპლის“ რედაქციის მეცადი-
 ნეობა, რომ ზღვისპირელის კრიტიკული სტატია ბე-
 შური ტიტინი კი არ გამოსულიყო, არამედ ჭკუა-
 დამჯდარი კაცის მსჯელობა. მაგრამ ხომ მოგვხსენ-
 ნიბთ ანდზა: „კარგისთვის კარგი ვის უქნია? გვე-
 ლო კისერში წაუჭიროა“. ეტყობა ბ-ნ ზღვისპირელს
 გავთი სკოლის მოწაფის სავარჯიშო დედანი ჰგონია,
 რომ თავისი დედამამ და თავისიანები გაახაროს შეი-
 ლის ახალ-მოზარდ ვარჯიშობითა; მაგრამ დეარ-
 წმუნებთ მას, რომ გავთის ისეთ მკითხველებთან
 აქვს საქმე, რომელთაც ზღვისპირელისთანა კრიტი-
 კოსები მოწაფეთაც არ ეკადრება. ამისთვის ძალა-
 უნებურად რედაქციამ უნდა მიიღოს თავისი ღო-
 ნისძიება რომ ყოველ ახალ ენა-ამოდგმული მწერლების
 ნაწარმოებს მომწიფებელი აზრი დაუღვას საჩუქლად
 და თხზულებას შესაფერი ვარჯიშანი ღირსება მისცეს.
 ჩვენ გვეგონა ბ-ნი ზღვისპირელი მადლობელი და-
 გერჩებოდა, თორემ რა სასიამოვნო მოვალეობა უნდა
 იყოს რედაქციისათვის, თითო სტატიაზე ოც-და-ოთხი
 საათის ვადკენა მის ვალდასკეთებლად? ჩვენ გვეგონა
 ამითი ახალ ენა-ამოდგმულს „ზღვისპირელს“ წაე-
 ხალისებდით და, როგორც ჭკუიან კაცს შეუჭერის,

ისიც ისე ჩაუკვირდებოდა თავის სტატიის უფარვი-
 სობას, რომ მერმის იმ ნაკლულევენებას ასკილდე-
 ბოდა, რომელსაც ჩვენებურად ჰქვია „კეპიბაქიას“
 ლაპარაკი. ამას შემდეგ იმედა ბ-ნი ზღვისპირელი,
 მიჰმართავს იმ რედაქციას, რომელთც გაუწალაზინე-
 ბლად დაბეჭდვას ხოლმე მის სტატიებს და ჩვენ გა-
 ვითავისუფლებს მისი მოწაფური სტატიების შეყ-
 ვებისაგან.

რედაქციო

IV

ბ. რ. უმონილევსად ვითავ ნება მამოთ, რომ
 მ დლობა გამოუცხადო თქვენის პატრიკლეულის ვაჭეთის
 ჰქვალის* საშუალებით ჰქეო დასასქელებულ პირთ, რა-
 მეთც შექეოთ: აღმოჩინეს წყალტუბოს სამკითხვე-
 ლოს:

და. კარბაშვილმს შემოსწირს ერთი ცალი თვისი თხზ.
 „თამარ შეე“; ო. ვაკუბაშვილმს—თავისი გამოცემული
 სკუთარი თხზულებანი 1 მ. 30 კან;

წერკათისვის გამარცხელებელმს სასოგადოებ:მ—
 სსკვ-და-სსკვ წიგნები დირბული 13 მან. და 45 კან.
 ბ-ნმს ისიდორე კვირ რიქმ—სსკვ-და-სსკვ წიგნები დი-
 რბული 3 მან. და 75 კან.; რომანოზ სმ. ფანცხავამ
 სსკვ-და-სსკვ წიგნები—13 მან. და 30 კ; აზნ. ზღა-
 ტონ დობაქრიქმ ფუღად შემოკვირას ორი მსწეთი
 და ანტონ იოსუღანმს, ისიდორე ბუკნიქმ და იდარნიან
 ავღიანმს თითო მსწეთი, ეველს ამ ზეოთ დასასქელებულ
 პირთ დიხს მადლობას უძღვნან წყალტუბოს სამკითხვე-
 ლოს დასასქელებანი და იქედი აქეთ მათ სსკვანც აღმო-
 უჩნდებანი წამასკეღნი

გამკვ სამკითხველოს მღვდელი იუსტინე ფანცხავა

მოგზაურობა შეიკარიში

II

ს ო ფ ე ლ შ ი ა)

შეიკარია, როგორც პირველ წერილში**)
 მოვიხსენეთ, მთა-გორიანია. ამისათვის სო-
 ვლებბი ვარებზე არის გაშენებული. ელ-
 მინდორ მიწას შეიკარიელი არასოდეს არ გამოი-

მეტებს სამოსახლოთ. ის ძლიერ აფასებს იმისთანა
 ნიდავს, სადაც პურის მოყენა შესაძლებელია და
 იქ ხომ ამ გვარი ადგილები იშვიათია. შეიკარიას
 თავისი პური რამდენსამე თეესაც არ ყოფნის; იმს
 გამოაქვს იგი სხვა-და-სხვა ქვეყნიდან და სამაგიერ-
 თოდ უზუნის, რაც თეთონ მოსდის. აქ რომ
 ერთიანი თვის განმავლობაში უტხუეთის ხორბა-
 ლი არ შემოიღედს, ყველა შიმშილით გაწყდება.
 მდინარეთა და ტბების ქალები—აი, ეს არის, ერ-
 თად-ერთი სათესი ადგილები. აქა-იქ დაბლობზე მხო-
 ლოდ ქალაქები შეგებდებათ. ამ გვარად ქალაქთა
 სანახათ დაბლობში უნდა ჩახვიდეთ, სოფლებისა-
 თვის კი მაღალზე უნდა ახვიდეთ.

როცა სოფელში შედიხართ პირველად თქვენს

*) როცა ჩვენ სოფლებს შესვებ ვლაპარაკობთ, მხედვე-
 ლობაში გვაქვს მხოლოდ დასავლეთი შეიკარია, სადაც ფრან-
 გულთ ლაპარაკობს და არა აღმოსავლეთი.

***) პირველი წერილი დაიბეჭდა „ვეფრიში“ 1893 წ.
 № 254.

ყურადღებას გარეგანი შეხედულება იტაცებს. ეგ იგივე ქალაქია, მხოლოდ ქალაქურ სიციხეოვან მოკლებული. სახლები ყველა ორ-ორ სართულიანია, აშენებულია რიგ-რიგად და შუაში მოკეცილობადანაშენებული ქუჩა ჩაიარს. ქუჩებში საკმაო ვიწროა, ასე რომ ბოლო ერთი გაჭირვებით შეუარს ერთმანერთს, ალავ-ალავ ესეც მოუხერხებელია. ერთბაშად მიწას ძლიერ აფასებს შევიცარიელი, რომ ასე ცოტა თავისუფალ ადგილს უშვებს. შერობები ერთმანეთზეა მიდგმული და წყდება, იშვიათად, ბოსტანით ქუჩის პირიდან აივნები არ აქვთ, ხშირათ კიბეც უკან უნდა ექიოთ. ყველა სახლის წინ, ან გვერდზე დაგროვილია, რამდენიმე საყრდენი სიგარტე-სიგარტე ნაკელი, რისთვისაც ერთბაშად საშინელი სუნით ტრიალებს. შეხედვით შენეირი სახლი, სასტუმროს ჰგავს, მისს სიახლოვეს კი ცხვირზე ხელ-მოუტყერდათ ვერ გაივლით. როცა ერთ გლგებს ეკითხე: რატომ აფუჭებთ სოფელს ამ ნაკელით-მეთქი, მან მიპასუხა: — უკაცრავათ, მაგრამ თქვენ აქ ხამი უნდა იყვეთ, ამისათვის ამ ნაირ კითხვას არ გაუკვირებთ. განა გაფუჭებას უწოდებთ იმ ნივთის ქონებას. ურამლო სოდაც ჩვენი ცხოვრება წარმოუდგენელია? ნაკელი რომ არ გექონდეს, უნდა გამოვეშვიდებოთ ჩვენს პატარ-პატარა ბოსტანებს, რითაც სულს იბრუნებს არა ერთი და ორი მოსახლე.

— ყველას ხომ ბასტანი არ აქვს? შევეკითხე მე.

— არა, ყველას სად ექნება, მაგრამ სასუქს ამზადებს და ყიდის იქვე მის მეზობელს, რომელსაც თავისი არ ყოფნის. იცით რამდენს იღებს? ორ გოდორზე 3—4 ფრანკს (ფრანკის ნამდვილი ღირებულება 25 კ. კურსით კი 87 კ.) და ეს კარგი ფულია ხელ-მოკლე კაცისათვის. ან კიდევ სხვა ნაირადაც ყივიანს. ნაკელს გაქნის წყალში, ჩაასხამს პატარა „კარანტანს“ ბოჭკაში, წამოიკიდებს ზურგზე და დადის კარის-კარ. ვინაც ჰსურს, ჩაიყვანს თავის ბოსტანში და მთარწყევინებს ამ გვარად შეზავებულ სასუქით.

— ეს კარგი, მხოლოდ რატომ სხვაგან, სახლის მოშორებით არ ვადაიტანთ?

— სად უნდა წავიღოთ, ამისთვის ვინ მოაკლის სხვა ადგილს, აქ კუთხეში ჩრდილია და მაინც არაფერი მოვა ზედ. გარდა ამისა არც მაკის სუნის წყევს ადამიანს...

სახლები ქვისაა და დახურულია კრამიტით, ან თუნუქით. ქუჩებზე ხედავთ შადრევანებს, საიდანაც მოქუხს წმინდა ანკარა წყალი. ყოველ სოფელში, თუნდაც ღლე და წყარო იქვე ჩაუდგოდას, მილის წყალი გამოყვანილი და იმით სარგებლობენ. წყა-

ლი წამოყვანილია სოფლის ზევიდან, რამელიმე მთის ძირიდან, და უმრავლესს შემთხვევაში წყაროსი არის და არა მდინარისა, თუმცა აქაური მდინარე არაფრით ჩამოუვარდება წყაროს. შადრევანი ქვით-კირისა, სიმართლი ერთი საყვანი და ოთხ-კუთხედი. მაღლა რკინის მილი აქვს გაკეთებული, საიდანაც წყალი შეუჩერებელივ გადმოდის, ძირთან აქვს ქვის ორმო, რომელსაც კუთხეში პატარა გასასვლი აქვს დატოვებული, წყალი იქიდან ჩადის მიწაში და სხვა მილით უერთდება მდინარეს. ამ ორმოში, რომლის სიგრძე საყენზე მეტია, დედა-კაცები რეცენს სარეცხს. ზოგ შეძლებულ მოსახლეს წყალი მილით თავის სახლში აქვს გაყვანილი. ამ გვარი შადრევანები გზებზედ აჩის გაკეთებული გამკვლე-გამომკვლელთათვის, განსაკუთრებით იქ სადაც მდინარე არ ჩაივლის. სოფელს ჰყავს არჩეული ერთი კაცი, „შადრევანთა ზედამხედველი, დირექტორი“, როგორც აქ უწოდებენ და მას უჭირავს თვალ-ყური შილის წყლის ვითარებაზე. თუ რამე წაუხდა შადრევანს, ან წყალი არ გამოიღოს რიგაწად, მაშინვე ზედამხედველმა უნდა გაავლიოს სოფლის, ანუ კომუნის (კომუნას უწოდებენ რამდენიმე სოფელს ერთად, როგორც ჩვენში თემია, ანუ სამამასახლისო) სამმართველოს. იქიდან გამოგზავნიან მკოლღე კაცს შადრევანის შესაკეთებლად. ამ ნაირად სოფელს ერთ საათსაც არ დააკლდება წყალი. შადრევანთა „დირექტორი“ მუქთად ასრულებს თავის თანამდებობას.

გარდა მილის წყლისა, სოფელში გამოყვანილია პატარა დღევი წისქვილის, თუ სხვა რაიმე საჭიროებისათვის, ამ წყლის საშუალებით მუშაობს ხერხის მაშინა და ღურგლის სახელოსნო, რასაც ხშირად შეხედვით სოფლად. ამთი შენობა არ არის რთული. ამოთხრილია დიდი ორმო და შიგ გაკეთებულია ხის ღერძი დიდი ბოძრბალით. ბოძრბლის შუაგულ ადგოდას მილურსმულია რგვალი ხე (ლილევი), იმის პირდაპირ გამოჭრილია კვედლი და იქიდან ლილევის ბოლო სახელოსნოშია გაყვანილი; აქ თავზე წამოცმული აქვს ფართო რგვალი ფიცარი, რომლის გარეშეშია ორი დევი (ხარის, ან კამჩის ტუყის ჩამოანჭერი) არის მოყოლებული. დევი ატანილია ცოტა მაღლა და ორ-ბოძრზე გამარებულ ჯოხზე ორ მკვით არის შემოხეული. როცა ბოძრბალი ტრიალებს, ეს ჯოხიც ტრიალებს. იქიდან აგვე დევი წაღებულია სხვა-და-სხვა საშუაშა-დაზვიკენ, სადაც ხერხი, ეჩო და სხვა სახელოსნო იარაღები მოძრაობაში მოჰყავს. ღურგლის ისე გადავლილებული აქვს მუშაობა, რომ დღეში ერთი თუმნის საქონელს აკეთებს. ამ გვემით არის გაკეთებული ხერხის მაშინა. ძლიერ პატარა წყალი

ერთ და იმავე დროს აბრუნებს წისკელს (წისკელის შერობა ისეთია, როგორც ჩვენში), იქვე არის სამი საყენის ზომარებით სადურგლოს იარაღებს და იქვე ახლოს კიდევ ხერხის მაშინას, არც ერთის მუშაობა ერთმანეთს არ უშლის. ხერხის მაშინის პატრონმა მთხრა ორთა-შუა რიცხვით ჩემის შრომით 15—20 ფრანკი მაქვს დღეში შემოსავალი. მისი გამოთვლით სახლი, მიწა, ხერხის გამართვა და სხვა წერილი იარაღები დაჯდომია ორიათას ზეთის ფრანკად. ერთხელ ხერხის უბრალო შეკეთებისათვის 50 ფრანკი გამომართესო.

— რას იხილ წელიწადში ხაზინის სასარგებლოთ? ეკითხე იმავე.

— ეს „ხაზინა“ ვერ გავიგე კარგად, ჩვენში მაკ სიტყვას არ ხმარობენ; ჩემის ჰაზრით თქვენ მეკითხებით: რას ვაძლევ საზოგადოებას ჩემის ხერხის შემოსავლიდან? კომუნის (თემის) სასარგებლოდ წელიწადში 5 ფრანკი მივაქვთ, კანტონის მახრის (პროვინცია, ვუბერნი) 4 ფრ. სულ 9 ფრ. რასაკვირველია ეს შეგებება მართა ხერხს, თორემ კიდევ ვიხდი ბევრას, ეს სხვა...

აქა-იქ კედელზე მიკრულია ფოსტის „იანჩიკი“ ზედწარწერით: ამა-და-ამ საათზე ამოიღებს ფოსტის მოხელე წერილებს. ყველა სოფელში, რომელიც ქალაქიდან დაშორებულია, დღეში ორჯერ მიდის წერილებს დამტარებელი, გლეხებს ურიგებს თავი-თავის კორესპონდენციას და გასაგზავნი მაქვს. ზოგიერთ მობრძლი სოფელში ფოსტა-ტელეგრაფის განყოფილება არის. ტელეფონი ხომ ყოველ სოფელშია. მაგ. ს. ბრენტ, სადაც მე ეცხავრობდი, 3—4 ევრსტით დაშორებულია ქ. კლარანსე. ბრენტს ზემოთ, მთის წვეროზე, რამოდენიმე მოსახლე დგას. ფოსტალიონი დღეში ორჯელ, დილას და საღამოს, უნდა წამოვიდეს ქ. კლარანსიდან, შემოიაროს ყველა ესენი, აქედან რამოდენიმე ევრსტს მანძილზე მიდის ახლო-ახლო სოფლებში და შემდეგ ბრუნდება უკან. ამოდენა გზას ფეხით აკეთებს, რასაკვირველია და არა ცხენით. ცხენი აქ არ გამოდგება. ერთი რომ ამოდენ ალმათ-დამართზე ცხენი ვერ იაჩს, მეორედ აქ ერთი კარგი ცხენი 700-900 ფრანკი ღირს, ახლა ამის შენახვა წელიწადში დაჯდება არა ნაკლებ 150 ფრანკისა. აბა, ამ ხარჯს ვინ გასწევს! საპაიეროდ წერილების დამტარებელი უფრო მეტ ჯამაგირს იღებს, ვინემ ფოსტაში მგდომარე მიხელდე. პირველად იძლევა თვეში 150 ფრანკი (60 მანეთი), მეორეს ნაკლები. აკრთევე ტელეგრაფი ყოველ სოფელში დაუყოვნებლივ სადგურად იგზავნება. გლეხს შეუძლია ტელეფონის საშუალებით, რომელიც მისე სოფელშია გამართული, გა-

მოელაპარაკოს, ვისთანაც კი ჰსურს, მიეღწევიან რაში.

მიუბრუნდეთ შენობებს. სახლები, როგორც ზეით ეთქვით, ორ სართულიანი და ქვისაა. უმრავლეს შემთხვევაში ქვემო სართულში კაცი არ ცხოვრებს; აქ არის გამართული საქონლის (პირუტყვის) ბინა, აქვე ინახვენ სამუშაო იარაღებს, კართოფილს, ხილეულობას, ლობიოს და სხ. ყველა ამებისთვის ცალ-ცალკე ოთახია მიჩენილი. ამ სართულში თუ ვინმე ცხოვრებს, ეს უთუოდ უსახლ-კარო გლეხია; ის იაფად ქირაობს ამ გვარ ბინას და დღეებ შიგ, სახლის პატრონი ზემო სართულშია.

სახლებს, საზოგადოდ, ეშო არა აქვს. პირ-და-პირ ქუჩიდან აღიხართ კიბით და ეს არის. ბოსტანი ან მოშორებულია სადგომიდან და ან გვერდზე, (ან უკან) არის. საბოსტნე მიწა ძირილ პატარაა და შიგ ყოველ გვარი მწვანელია დათესილი.

ალაგალაგ დაინახეთ რკინის ლობით შემოფარგლულ ფართო ეზოს, შიგ რამოდენიმე სახლია მდიდრულად აშენებული და გლამაზებული. ვინ დგას აქ? ეკითხე ერთ სოფელს, როცა ამ გვარი მოსახლობა დაინახე.

— აქ ბურჭუა (მოქალაქე) ცხოვრობს—მოძიგო მან.

ბურჭუა ისევე გლეხა, მხოლოდ ეპკობით და აღებ-მიცემობით გამდიდრებული. ამ გვარად ბურჭუა არის გლეხი-ეპკარი. მაგრამ იმას გლეხს აღარ უწოდებენ, ის ბურჭუაა. ცხოვრობს საღმე ქალაქში და ზოგს არც თავისი სოფელი მიუტყვებია. იმას გლეხეთან არაეითარი დამოკიდებულება არ აქვს, ბევრი გლეხი ვერც კი იცნობს თავის სოფელში მოსახლე—ბურჭუას, რადგანაც ეს სოფელში იშვიათად ამოიღის.

ყოველ სოფელში მოიპოვება 3—4 ლუქანი; ამათში ერთი-ორი საწერილობანაა, ერთი საფართლო და ერთიც ყავა-ხანა. ესენი მიუტყვებელია საქარება სოფლისა. ყავა-ხანას ისეთი ალაკი უჭირავს, როგორც ჩვენში სამიკიტრას, იმ განსხვავებით რომ ეს (ყავა-ხანა) უფრო წმინდა, პატოისურთი და ლა-სითანია. აქ უფრო სასმელებს ეპკობენ, სახელ-ლობარს ლულს და ლეროს. ყავა-ხანაში არის წმინდა საწალი ოთახები გამეფელ-გამომეფელ მგზავთათვის. რომელ სოფელშიაც უნდა შევიდეს უტყოელი, უთუოდ ყავა-ხანა უნდა მონახოს, სხვაგან ვერ გაათვს დამეს. მართალია აქა-იქ არი გამართული მუქით თავმესაფარი ღარიბ მგზავთათვის, მაგრამ იქ წამ ყველა არ გაჩერდება. დიდრონ—სოფლებში აფთიაქი და ფერშალია.

მე არაფერი მოთქვამს ჯერ ეკლესიის და სკოლის შესახებ; ეს იმისთვის რომ ეკლესიას განეგებთ თუ დაუწყებთ ძენასა, თორემ ისე ვერ შეამჩნევ, არაერთარი გარეგანი ნიშანი ეკლესიას არ აქვს. ერთ კვირას ვეძებდი ეკლესიას, არც არავის ვკითხე და ვერც ვიპოვე, მხოლოდ როცა დარეკეს, მაშინ ვაგვივე, რომ იქვე ჩემი ბინის გვერდით ყოფილიყო. ეკლესია უხრალა სახლს წარმოადგენს, არც გუმბათი, არც ჯვარი, რადგანაც აქ პროტესტანტულ-კალივინიურ სარწმუნოებას აღიარებენ და უწოდებენ „კოლონიურ ეკლესიას“ (L'église nationale).

სკოლა კი შიგ სოფელიში ე. ი. მოსახლეთა შორის არ დგას. ის ცოტა მოზარებულთა სოფელში; სადაც საუკეთესო ადგილია ჰაერით, წყლით მყურდობით და სიწყნარით, იქ არის სკოლა. სკოლის შენობას სწორედ განკეთებულა მოჰყავს ადამიანი. ორ-სამ სართულიან საუკეთესო გეგმით აშენებულ სახლში მოთავსებულია პირველ-დაწყებითი სასწავლებელი. გარეგნობით ისეთი ლამაზია, რომ აგურით დიდხანს უტკირათ. შეიცარიელი ერთობ ამაკობს თავის სკოლით. სკოლისთვის ის ეძებს იმისთანა ადგილს, რომელიც შუა გული და ყველაფრით მოხერხებული იყოს. რაც უნდა ძვირად ღირდეს ამ გვარი მიწა, ის უკან არ დადგება, უთუოდ შეიყიდის. ამისათვის სკოლა და მისი არე-მარე იზიდავს მგზავრის ყურადღებას. სკოლას აქვს ფართო ეზო ქვითკირით შემოზღუდული და ხეხილებით გაშენებული. რასაკვირველია თითოეულ სოფელს თავისი საკუთარი სკოლა კი არა აქვს.

რამოდენა სოფელი? საზოგადოდ შევიცარიის სოფელი პატარა არის, ის შედგება არა უმეტესს 40—50 სახლით. მე ევაშობ სახლს და არა კომოს, რადგანაც ერთ სახლში შეიძლება ორი კომოი, ანუ ოჯახი იყოს, მაგ. უსახლ-კარა ბოგანო და თვითონ სახლის პატრონი. არის იმისთანა სოფელიც; სადაც 10—15 სახლია, არის იმისთანაც, სადაც 100 იქნება; მაგრამ ეს უკანასკნელი ძლიერ იშვიათად, პირველი კი ხშირად. მხოლოდ ეოს კანტონში არის ერთი სოფელი 25 ათასი მცხოვრებით. ამოდენა სოფელი მთელ ქვეყანაზედ არ არის. ეს სოფელი კი არა, ქალაქი უნდა იყოს, და სოფლად თუ ითვლება იმიტომ, რომ მცხოვრებლები არ თანხმდებიან ქალაქად შერაცხვას, გადასახადი მოგვემატებო. ერთ აქაურ გლეხს ვკითხე:—უტყეთსი არ არის, ეგ სოფელი ქალაქად აქციოთ? აბა, ახლა ვინ იცის, სად რა სოფელია, ქალაქი კი ყველგან ჩაწერილი და მოხსენებულია, ხალხი მოვა, წავა და სხ. ამაზე მან მიპასუხა:—ჩვენ სახლს კი არ დავეძებთ, არამედ სახრავს. რა მოგემატება მე, ყველაზე რომ იცოდეს ჩემი სოფლის სახელი? მოკლებით კი მომაკლებება. აი, მაგალითად, სახლის ბაჭი აიწვევა, პირუტყვს თავისუფლად არ შემანახეინებენ და სხ. ქალაქი ჩვენ არ გვენატრება. თითოეული სოფელი ქალაქს წარმოადგენს თავის ცხოვრებით და მოწყობილებით. განა ჩვენი სოფელი ქალაქურად არ არის მომართული?..

სახლკარ-გარეგანი

(შემაგვი იქნება)

აბისინია. ანუ ეთიოპია

ავერიველი თანასწორი ისტორიული ზედი შეხედრია კავკასიის მთა-გორიან ქვეყნებში მდებარე საქართველოს და აბისინიის მთა-გორიან ქვეყნებში მდებარე ეთიოპიას. როგორც საქართველოს, ისე ქვეყანა უძველესი საქრისტიანო ქვეყანაა. როგორც უძველეს დროიდანვე ასურეთი და სპარსეთი საქართველოს ეკირთებოდა, რომ დაეყრო, მაგრამ მის მხენ მამულიშვილთა ძალღონეს შესაცდენ ეს ძლიერი სამეფოები, აგრეთვე ძლიერი აკკაბიტის ფარაონების ძალაც ისე დაიმსხვრა ეთიოპიათა კლდე-საგანებში. ეგვიპტის ძველ პიფრაგლითის ზედ-წარაწერებში ხშირად ვკითხულობთ ეთიოპელებზე მსულეარედ მოხსენებას „აკკაბიტ-ძალღონისა“ (ასე ეძახდენ გაბრაზებული ფარაონები ეთიოპელებს, იმისთვის რომ თავის ყურმოჭრილ ყმებად

ვერ გაეხადნათ ეს გვირა ხალხი). ამავე გვარად ისენებდენ ასურელები ურარტის ხალხსა (ძველ ალაროდელესსა—ქართელოსა მამა-პაპათა). დღემდის ვკითხულობთ სპარსეთის მუსულმანთა მატანებში გურჯი ვიარელების „ძალღობად“ მოხსენებას, იმისთვის რომ ქართელებს თავი არ მოუხრიათ და მისავალ ბრძოლაში თავისუფლების დასაცემალად სპარსელების თავისი ხორა-ხორათ დაუდგამთ და იმათ სისხლში უცურავებიათ თავისი ფარხმალი. სხვაფორიაც ძლიერ ეგზავსებიათ ეთიოპელები, დღევანდელი აბისინელები, ქართელებსა. როგორც ქართელებს, იმათაც მეოთხე საუკუნეში მიუღიათ ქრისტიანობა და იმათი მეფე ხშირად სამღვდელი პირი ყოფილა, როგორც ჩვენში ალბანისი, ანუ წაწარების ქორეპისკოპოსები, მერვე საუკუნემდის. როგორც ქართელები, ისინიც აგრეთვე ღრმა გრძნობის ქრისტიანები ყოფილან და გულ-გამეხებით უბრაძეით ქართელებსავეთ გარშემორტყმულის მაჰმადიანობის წინააღმდეგ და ამ მე-

ცხრამეტე საუკუნემდის მხედ მოუტანიათ ჯვარის თაყვანისცემა და თავისი ეროვნული თავისუფლება. საკვირველია, რომ დასაფლავის ქრისტიანებს, იეზუიტებს, მეთოთხმეტე საუკუნეში გაუფრცხვლებიათ გე-

ღენა ეთიოპიაში და სდომებიათ, როგორც თანამორწმუნენი, დემოკრიზლებიათ ისინი იტალიის საცელმწიფოსთვის, რადგან იმ დროს პაპის სამთავრო თითქმის მთელს იტალიაზე იყო გავრცელებული;

ნეგუსი ითანე ზეორე, ეთიოპიის მეფე.

მეგრამ ეთიოპელები იმდენად შორს გამსჭვრეტნი წლის განმავლობაში, თუმცა მაჰმადიანობისაგან გარ-
ოფილან, რომ არც იმათ დანდობიან და მთელი ასის შემო შეჭირებულნი ყოფილან, მეგრამ მაინც არც

ერთს, არც მეორეს არ დანებებიან და აქამომდე მხნედ გაუტანიათ თავი და ერი თავისუფალი და უსუსუთ. დღეს კი მათ დაუდგათ დრო, როცა ევროპის სწავლა შედის ამ მხარეში იმათ გასანათლებლად და არა დასამორჩილებლად. ამ შემთხვევაში შორის გამსჭვრეტლობით მათ ბევრად უჯობნიათ ქართველობისათვის.

საკვირველი ისტორიული მგზავსება ეთიოპელებს იმითი ეტყობათ ქართველებთან, რომ ძველი-დგანე იმათი ეროვნული წეს-წყობილება თითქმის ერთი და იგივე ყოფილა, როგორც საქართველოში. საქართველოსათვისაც ეს მხარე დაყოფილი მრავალ ხეობებად. ყოველ ხეობას დღემდის თავის ხევის ბერი ჰყავს უფროსად, ყოველ განკერძოებულ მთის კუთხეს თავის ერისთავი ჰყავს მემკვიდრეობით მეფისგან დაყენებული, ყოველს მოზრდილს სამთავროს თავისი მთავარი ჰყოლია, რომელიც დრო-გამოშვებით თავის თავს მეფეთაც უწოდებდა, როგორც ჩვენი დაღანი და გურჯელი იყო. მაგალითად ყოფილა იქ შოას მთავარი, ტრავრეს მთავარი, მაგრამ იმათს უფროსი და მთელი ქვეყნის პატრიანი კი მაინც ქვეყნის მეფე ყოფილა, რომლის სატახტო ქალაქს აქსიუმი ჰქმევია. ამ ერისთავებსა, მთავრებსა და მეფეს შორის მუდამი განუწყვეტელი შინაგანი ბძიოლა ყოფილა; მხოლოდ ისინი შეერთდებოდნენ მაშინ და დამეგობრდებოდნენ, როცა გარეშე მტერი მაჰმადიანობა შეესვოდა მათ ქვეყანას დასამორჩილებლად. ამ ქვეყანაში დღემდის დარჩენილა კვალი იმ ფეოდალურ-წეს-წყობილებას, როგორიც არსებობდა საქართველოში ერეკლე მეორეს დრომდის.

შესანიშნავია უკანასკნელ დროის მათი მიფეების ღვაწლი.

1854 წელს განუწყვეტელ დიდიხნის ბრძოლას შემდეგ თავის ერისთავებთან და მთავრებთან, ნეგუს-მა *) თეოდორემ სძლია ყველას და დაიღვა თავზე აქსიუმის საკრებულო ტაძარში გვირგვინი ნეგუსობისა. როგორც კი გახდა მზარხანებელი მთელი ეთიოპიისა, თეოდორე შეუდგა ძირითადი ცვლილების მოხდენას, შესცვალა გლახა კანონები, ზენი-ჩეულებს, ალათი, ასე გასწივე ტრანსამოსის სახეც კი გამოაკლევინა თავის ხალხს; გააწყობა ძლიერი მუდამი ჯარი, დაიმორჩილა ამაყი მთავრები, გადაადგრა ზღვება სისხლისა. მაგრამ განსაკუთრებული ყურადღება ეპიროპისა და მრეწველობის გადიდებაზე ჰქონდა მიქცეული. „მე მიწდაო, რომ ეთიოპიაში მუშახარი და ძროხა სამეცდრო ცხენზე უფრო ფასობდესო“—ამბობდა ნეგუსი თეოდორე. სამწუხაროდ ერთმა უბედურმა შემთხვევამ არ დააცალა ნეგუსი თეო-

დორეს თავის ქვეყნის გაბედნიერება. იმან დააჭირონა რამდენიმე ინგლისელები, რომელნიც საკუპრო საქმისათვის იყვნენ ეთიოპიაში. ეს იწყინა ინგლისმა და გაუგზავნა აღმირალი ნებარი ჯარით და სამხედრო ცესკლის გემებით ომის გამოსახადებულად. ინგლისელები კიდევ ეგრას უზამდნენ თეოდორეს, რომ ორს შინაურს მთავარს სახელად კასას და გობაზეს არ ელატანათ თავის მეფისათვის. ისინი მიეზხრნენ ინგლისელებს, შეიყვანეს შუაგულ ეთიოპის ქვეყანაში და შემოზღუდეს მეფე თეოდორე მაგდალის ციხეში. თეოდორემ ვერ აიტანა ასეთი დამცირება, გაუშვა თავის ერთგული ყმები და თვითონ თავი მოიკლა 1868 წელს, 13 აპრილს. ამას შემდეგ მეფობის ტახტის გულისთვის ქვეყნის მთავრები შეეტაკენ ერთმანეთს, კასამ სძლია მათ, დაიღვა თავზე სამეფო გვირგვინი და იწოდა იოანე მეორედ. ნეგუსი იოანე თეოდორეზე ნაკლები მხნე მეფე არ გამომდგარა. იმან მალე გააძლიერა თავისი სახელმწიფო, გააწყობა შეწინიერი ჯარი და შეუდგა თეოდორეს განზრახვების ასრულებას.

ამ დროს ძლიერმა, ეგვიპტის მმართველმა ხელივმა იზმაილმა, განზრახა ეთიოპიაში შესცვა მის დასაპყრობად. იოანე, როგორც ქრისტიანი მეფე, ისე სთხოვედა დახმარებას თუ ინგლისს, თუ საფრანგეთს, თუ რუსეთს მაჰმადიანების წინააღმდეგ, მაგრამ არც ერთმა ამ ქრისტიანმა სახელმწიფომ ყური არ ათხოვა მის ხელწინას.

1875 წელს ვასულს, ეგვიპტის ხელივმა გაამზადა ოცდაათი-ათასი საუცეთესო ევროპის თოფ-ზარბანხით გამოწყობილი ჯარი და განელაშქრა აქსიუმის სატახტო ქალაქზე. იოანე მეორემ წარადიდნა წინ ქრისტეს ჯვარი და შესძახა თავის მხნე ეთიოპელებს: „დაევათ თავი ქრისტიანობისათვის და შეეებალ მაჰმადიანებს ძალითა გუარისათაო“. ვერც საუკეთესოდ მოწყობილმა მაგარმა სამხედრო ბანაკმა, ვერც ევროპულმა ლენერლებმა და მათმა მეცნიერულმა სამხედრო ხერხმა, ვერც საუცეთესო რემინტრანის თოფებმა და კრუპის ზარბაზნებმა ვერ უშველეს ეგვიპტელებს. როგორც ცვლით გათიბო, ისე გათიბეს ეგვიპტელი ჯარი ეთიოპელებმა თავის ბასრი ხმლებით. მოკლული ეგვიპტელები ჰერხებით ეყარნენ. ბრძოლის მესამე დღეს მთელი ეგვიპტელი ჯარისაგან გადაარჩა მხოლოდ რამდენიმე ტყვე-ისინი ცხვირებდა-ყურებ დაჭრილები უკან გაუგზავნა იზმაილ-ხელივს მეფეთ-მეფემ იოანემ და შეუთვალა: „ძალია ქრისტესმა გძლია შენ, სრუ მაჰმადიანოვო“. მთელი სამხედრო იარაღი თავის თოფ-ზარბანხებთან და ბარგიანა დარჩათ ხელში ეთიოპელებს. თვალ-გაუწყდენელი ნილოსის კიდის მაჰმადიანობა ძრწოდა შიზისაგან.

*) ნეგუსი ეთიოპურად ნიშნავს მეფეთ მეფეს.

ს ა ხ უ მ ი ა რ ო - გ ა ს ა რ თ ო მ ი

ნიღაბი (мавка)

(რუსულიდან— ჟ. ც—ისი)

აღმოჩე, ჩაის სმის დროს
 ცოლს ვუთხარი ერთივე ტკბილად:
 „ნუ თუ უნდა სასლემი ვისხდეთ
 მარტოდ-მარტო მოწყენილად?
 სვალ ახალი წელი დგება,
 უნდა ტკავსართო გულო:
 საღწელის წინ წოლად, ძილი
 რაღა არის მიღებული:
 „მასკარადში“ რომ წავიდეთ,
 უკეთესი არ იქნება?
 ვინ დავუძინავს, დღეის დღეს
 უკვლავ იქ მივქანდეთ?!
 „გადა გარ, გუნდგელე“—
 ცოლი ასე მეუბნება
 „მზათვ არ ვარ, შინ დავრჩება,
 შენ იხუბე წაბრანება!“
 მადლობა დემონს?! მოკვამხადე,
 ვით შეშვების დღეობას,
 მარტოდ-მარტო, მოწყენილი
 გაუდგეი სნელში გზას.
 ვხედავ, მეტის მეტად ბრწვნივენ
 გორის გლეხისა ფანჯრები,
 ქრლებითა სლანი მოდის,
 ისმის მუხივისა ხმები.
 გულში შეველ, გამგვიფარ,
 უმრავლესის საღისის გრემამ—
 ნიღაბებს შემშინეს,
 და შემბურო მღუმურებამ.
 მე ვიფიქრე: ჩემი ცოლი
 შეშველად დაწვეოდა,
 და ჰამდის, რა თქმა უნდა,
 კიდეც დაემიწეოდა.
 მარტოობამ დამძღობა,
 გულის ჩემსა მოსდია ბრახი,
 საქმიანსეგლეში შევედი
 და ავიღე ხელთ „გაგასხი“.
 ესედავ, მომადგა ნიღაბი,
 გვარანად ტახ-მოსული,
 და მეონის სიყვარულით
 იგი არის აღვსებული.
 „აღე, წყე“—გაგია:როთა“
 მეუბნება ის სმა წყნარი,
 მეც დავთნხმდი, გამხრდა,
 რომ ვიპოვენ მეოპარი.
 მე დამიწყო იმ ნიღაბს
 გამოქნილად საუბარი,
 ვითსვა მომგა ხერხინანად
 გასაოცი, ათას გვარი.
 მოუღას სათის წამევიკვებოდა,
 და რისათვის გერ ვხედავოდა,
 ძლიერ ხერდა, რომ გავეო,

ვინ მიყვარდა, ვის გეტრფოდა.
 ბოლოს დროსა გამოუტყედი
 ამ ნიღაბს მე სუღელი,
 რომ ახეტა მშვენიერი
 იყო ჩემი სიყვარული.
 დიდი სანი ისმინა მან
 ეს გულ-წრფელი აღსრება,
 ბოლოს მისთვის თვის სასლამდი
 გაყოლად და მიცილვას.
 ქრლში ჩავსვი, ვერ შევიქენ
 მისი უარისა მთქმელი,—
 და ამ სასრავო ნიღაბს
 შემოვსვივ მეგრად სელი.
 ვითხოვდი, ნიღაბი აესსნა
 და მე ისე მხეუნებოდა,
 მგრამ იგი ჩემს თხოვნასზე
 ცივს უარს მეუბნებოდა.
 „ცოტათ მაინც ვასწვი“
 თავ-მდალდა ვხევექვია,
 მეუბნება: „ამ საათო“
 და ღლინით თანაც ვდნება.
 გადმოვედი ქრლიდანსა,—
 ესედავ, სასლი ჩემი არი,
 მექმის მასთანაც წარნობი
 ნიღაბის სიღვი-სარსობი,
 აი, ამდროს გავეტე, თუ
 ვინ იყო ის ჩემი მღვდელი,—
 ვის უთხარი, რომ ახეტა
 იყო ჩემი სიყვარული.
 ეს ნამდვილი მსაგავა,
 არ სდამხრულად მოხაყოლი,
 გავიტე, რომ ის ნიღაბი
 იყო თურმე ჩემი ცოლი.

ილ. ჩ — ელი

რედაქტორ-გამომცემელი ან. თ.-წერეთლისა.

გ ა ნ მ ა ლ ი

ქართული თეატრი

კვირას, 13 თებერვალს

ქართული დრამატული საზოგადოების დასის მიერ

წარმოდგენილი იქნება

ს ა მ შ ო ბ ლ ო

დრ. ნ მოქ. დ. ერისთავის

მონაწილეობას მიიღებს მთელი დასი.

დასაწყისი სწორედ 7 1/2 საათზედ

აღდგომის ფასი ჩვეულებრივია

ახლად კავსუნს, თამაშმოვის ქარვასლის
 ქვეშ მღაქსა, საცა ვუადი ფოველკვარ სა-
 კუსკებს.

კ. გაბრიელოვი